

Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi

*Institute of Public Administration
Journal of Social Sciences*

Cilt 3, Sayı 4, Yaz/Haziran 2023

TÜRKİYE’DE YAŞANAN 6 ŞUBAT DEPREMLERİ VE TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI

**6 February Earthquakes in Türkiye and the Organization of Turkish
States**

Araştırma Makalesi • Research Article

Dr. Öğr. Üyesi Kürşat KORKMAZ

Kırıkkale Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

kursatkorkmaz@kku.edu.tr

0000-0003-3004-4349

Geliş Tarihi/Received: 03.05.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 09.05.2023

Atıf/Citation

Korkmaz, K. (2023). Türkiye’de Yaşanan 6 Şubat Depremleri ve Türk Devletleri Teşkilatı.
Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi. (4), 161-176.

Kamu Yönetimi Enstitüsü
Türkiye Kamu Çalışanları Kalkınma ve Dayanışma Vakfı kuruluşudur

Öz

Türk dış politikasında son yıllarda Asya açılımı kapsamında Orta Asya, Türk Dünyası öne çıkmaktadır. Türkiye Orta Asya ile kültürel, tarihsel, dinî ve etnik olarak ortak bağlara sahiptir. Türk kimliği ve tarihinin köklerinin Orta Asya'ya dayanıyor olması Türkiye'nin bu bölgede ilişkiler oluşturmaya kolaylık sağlamaktadır. Bu bağlamda, 2009 yılında Türk Konseyi olarak da adlandırılan 12 Kasım 2021'de Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) olarak adı değiştirilen uluslararası örgüt ile Türk dünyası içerisinde işbirliği ve koordinasyonun sağlanması hedeflenmiştir. Bu teşkilatın gelecek dönemlerde uluslararası politikada söz sahibi olması öngörülmektedir. Bölgesel ve küresel politikalarda ağırlığını hissettirmeye başlayan bu teşkilatın üye ülkeleri önce koronavirüs (Covid-19) salgını sırasında sonra ise Türkiye'de yaşanan 6 Şubat depremleri sırasında bir araya gelerek işbirliği ve dayanışma içinde bulunarak önemli kararlar almışlardır. Bu çalışmada TDT'nin 6 Şubat depremleri sonrasında ortaya koymuş olduğu yaklaşım ve Türkiye'ye sağlanan destek incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Devletleri Teşkilatı, Deprem, Türkiye.

Abstract

Central Asia has come to the fore in Turkish foreign policy in recent years. Turkey has historical, cultural, ethnic and religious ties with Central Asia. The roots of Turkish history and identity are based on Central Asia, which facilitates Turkey's establishment of relations in this region. In this context, it is aimed to ensure cooperation and coordination within the Turkish world with the international organization whose name was changed to the Organization of Turkish States on November 12, 2021, which was also called the Turkish Council in 2009. It is envisaged that this organization will have a say in international politics in the near future. The member countries of this organization, which started to make itself felt in regional and global policies, came together first during the coronavirus (Covid-19) epidemic and then during the earthquake that happened on February 6 in Turkey and took important decisions by cooperating and collaborating. In this study, the approach of Organization of Turkish States after the 6 February earthquake and the support provided to Turkey were examined.

Keywords: the Organization of Turkic States, Earthquakes, Türkiye

Giriş

Son yılların en yıkıcı depremleri olan Kahramanmaraş Pazarcık ve Elbistan merkezli depremler, birer gün arayla Türkiye'nin 10 vilayetinde etkili olmuştur. Doğal bir afet olan depremlerin zamanlamasının bilinmemesi yıkıcı etkilerini artırmaktadır. Türkiye'de meydana gelen Kahramanmaraş depremi de birçok zorluğu beraberinde getirmiştir. Kahramanmaraş depremi başta Kahramanmaraş olmak üzere Adana, Hatay, Osmaniye, Kilis,

Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adıyaman ve Malatya’yı da içine alacak şekilde peşi sıra iki büyük deprem şeklinde, büyük ölçekte ve kış döneminde gerçekleşmiştir. Bu çapta geniş ölçekte etkileri olan bir deprem; Türkiye’nin küresel ve bölgesel ölçekte güvenlik konularında meydan okumalarla karşı karşıya kaldığı bir süreçte yaşanmıştır.

6 Şubat depremi sonrası dünyanın çeşitli bölgelerinden bir çok ülke yardım faaliyetlerinde bulunmak için Türkiye’ye gelmiştir. Bu süreçte Türkiye’ye uluslararası yardım kuruluşlarından, uluslararası örgütlerden hem maddi destek hem de sahada arama kurtarma faaliyetlerinde bulunacak ekip yardımı gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti böyle bir doğal felaket konusunda güçlü bir kurumsal reaksiyon göstererek, depremin yıkıcı etkilerini tolere edebilecek mekanizmaları harekete geçirmiştir. Bu deprem sonrası Türk Devletleri Teşkilatı’nın (TDT) üye devletlerinin Türkiye’ye yardım ve destek anlamında önemli bir misyonu yerine getirdiği görülmüştür. Son yıllarda güçlü bir entegrasyon modeli sergileyen TDT’nin hem Koronavirüs (Covid-19) salgını sırasında hem de Türkiye’nin 6 Şubat depremlerinden sonra üye ülkeler arasında işbirliği sağlayarak ortak akıl çerçevesinde koordine olması, gelecek dönemlerde örgütün etkinliğini artıracaklarını göstermektedir. Örgütlerin çeşitli meydan okumalar karşısında işbirliği ve dayanışma göstermesi entegrasyon sağlama ve ortak hareket edebilme yeteneği açısından önemlidir. TDT’nin üye ülkesi olan Türkiye’nin yaşamış olduğu böyle bir doğal afette üye ülkelerin sergilemiş olduğu tutum gelecek adına önemli bir veri olmuştur.

Bu çalışmada TDT’ye üye ülkelerin Türkiye’de meydana gelen 6 Şubat depremleri sonrası ortaya koymuş olduğu yaklaşımlar ve bu yaklaşımların üye ülkeler arasındaki koordinasyonu ve işbirliğini gelecekte ne ölçüde etkileyeceği analiz edilecektir. Bu bağlamda bu çalışmada cevaplanacak sorular şu şekilde sıralanabilir: Türkiye’de meydana gelen 6 Şubat depremleri sonrası TDT’de nasıl bir dayanışma sergilenmiştir? 6 Şubat depremleri gibi doğal afetler üye devletler arasındaki entegrasyonu nasıl etkileyecektir?

Türk Devletleri Teşkilatı'nın Kuruluş Süreci

Türk dış politikasında son yıllarda Asya kıtası ve özellikle Orta Asya bölgesi öne çıkmaktadır. Türkiye kültürel, tarihsel, dinî ve etnik olarak Orta Asya ile ortak bağlara sahiptir. Bu bölgenin Turan coğrafyası olarak nitelendirilmesi, Türk kimliği ve tarihinin köklerinin Orta Asya'ya dayanması Türkiye'nin bu bölgede ilişkiler oluşturmaya kolaylık sağlamaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Türkiye, Türk devletlerinin bağımsızlığını ilk tanıyan ve bir devlet kurmaları için onlara destek veren bir ülke olmuştur (Roy,2018). Tüm Türk devletlerinin temsilcileri 1992'de Türkiye'de bir zirve için bir araya gelmiş ve bu zirvede Türk devletlerinden oluşan bir Türk Birliği'ni oluşturma isteğini ifade etmişlerdir. Bu gelişmelerin akabinde 2009 yılında Türk Konseyi olarak da adlandırılan Türkçe Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi kurulmuştur (İpek, 2019). Son zamanlarda organizasyonel olarak genişleyen ve finansal gücü artırılan Türkçe Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi 12 Kasım 2021'de 8. zirvesinde ismini Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) olarak değiştirmiştir (Türk Devletler Teşkilatı, 2021).

İstanbul'da Dijital Çağda Yeşil Teknolojiler ve Akıllı Şehirler başlığıyla düzenlenmiş olan bu zirveye Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkmenistan liderleriyle birlikte Macaristan başbakanı da katılmıştır (Türk Devletler Teşkilatı, 2021). Geniş ve üst düzeyde bir katılımın sağlandığı bu zirveye kadar daimî tarafsız ülke olan Türkmenistan'ın zirvede gözlemci üye olarak bulunması, bir dönem bu yapıya uzak duran Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev'in bu toplantıda bulunması ve Özbekistan'ın duruşu Türk Dünyası açısından önemli bir adım olmuştur. Türk Dünyası 2040 Vizyon Belgesi'nin kabul edilmesi de bu zirvede gerçekleşmiştir. Beş başlık altında halklar arası iş birliğinin geliştirilmesi yönünde bir vizyon sunan bu belgede turizm, sağlık, çevre, tarım konularına yer verilirken, üçüncü taraflarla iş birliği adı altında uluslararası kuruluşlarla iş birliği, insani konularda yardım ve kalkınma alanında iş birliği öngörülmüştür (Sapıyev, 2021: 15-16). Bu belgede uluslararası barış, güvenlik, politik, ekonomik ve kültürel alanlardaki hazırlık, dayanıklılık, uyum ve dönüşüm kapasitesi vurgulanmaktadır.

Vizyon belgesinin giriş bölümünde “Küresel ve bölgesel jeopolitik gerçeklerin bilincinde olan Teşkilat, bölgesel ve uluslararası barış, istikrar ve refahın elde edilmesi için yapıcı bir şekilde işbirliğinde bulunmaya istekli tüm ortakları dâhil etmeye hazır, olumlu ve giderek daha yetenekli bir grup olarak işlev görmeye çalışacaktır.” ifadesi yer almaktadır. Bunun yanı sıra belgeye göre 2040 vizyonu “Her üye devleti hâlihazırda mevcut uluslararası taahhütlerine hâle getirmeksizin, ulusal temelde ve bir grup olarak daha güçlü kılmayı vaat eden stratejik bir yaklaşım sağlamaktadır” (Türk Devletler Teşkilatı, 2021).

Bu belge ile TDT; Doğu ve Batı-Kuzey ve Güney ticaret koridorlarını birbirine bağlayan güçlü bir bölgesel ekonomik entegrasyonu sağlamayı hedeflemektedir. Enerji konularında stratejik ortaklık vurgusu yapılırken, enerjideki entegrasyon gibi sağlık alanında da geniş çaplı bir işbirliği öngörülmektedir. Ayrıca Entegre Türk Enerji Pazarı kurulması ve işler hale gelmesine de 2040 vizyon belgesinde yer verilmiştir. Bu bağlamda, belgede yer alan hedefler ve stratejiler AB’nin kuruluş sürecine benzemektedir.

Bu zirvedeki diğer önemli konularsa Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin de Türk Devletleri Teşkilatı’nın faaliyetlerinde yer almasına yönelik söylemler ve Zengezur Koridoruyla Hazar Geçişli Orta Koridorun etkin olması için Azerbaycan’a yardım edilmesi olmuştur. Bu yönüyle Türk Devletleri Teşkilatı’nın 8. Zirvesi Türk Dünyasının birlik ve dayanışması için önemli kararların alındığı bir zirve olmuştur. 8. Zirve Sonuç Bildirisi adlı belge ile Türk dünyasında işbirliğinin geliştirilmesi yönünde geniş bir bakış açısı sunulmuştur. Bildiri altı ana başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar; toplumlar arası işbirliği, üçüncü taraflarla işbirliği, dış politika ve güvenlik konularında işbirliği, ekonomik işbirliği, Türk dünyasında kurumsal işbirliği ve teşkilatın yapısına ilişkin meselelerdir (Akçapa, 2021: 12).

Türk Devletleri Teşkilatı’nın beş üyesi ve Macaristan ile Türkmenistan’dan oluşan iki gözlemci ülkesi bulunmaktadır. Bu teşkilat Türk Konseyi’ni oluşturan ve Türk devletlerinin BM’nin egemen eşitlik, toprak bütünlüğü ve uluslararası olarak tanınmış sınırların ihlal edilemezliği dâhil temel uluslararası hukuk normlarına bağlı kalacağını kabul eden, 2009 yılında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye’nin imzaladığı

(Özbekistan'ın 2019'da katıldığı) Nahçıvan Anlaşması'na dayanmaktadır (Türk Devletler Teşkilatı, 2009). TDT'nin bölgesel örgütler arasında özgün bir konumu bulunmakla birlikte, bir NATO üyesini (Türkiye), bir AB üyesini (Macaristan), iki Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü üyesini (Kazakistan ve Kırgızistan) ve daimî tarafsız ülke statüsü taşıyan bir ülkeyi (Türkmenistan) kendi çatısı altında toplamış olması kayda değerdir (Karaoğlu, 2022: s. 5).

TDT'nin üyeleri arasındaki resmî temasların başlangıcı, Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve Türk devletlerinin bağımsızlıklarını kazanmaları sonrasında 1992 yılına kadar uzanmaktadır. Bunun yanı sıra, dil ortak paydası üyeler ve gözlemcileri birleştirerek, toplumlar arası yakınlaşmayı kolaylaştırırken; bağımsızlığını yeni kazanan devletlerin politik, ekonomik ve güvenlik kaygılarını geri planda bırakmıştır. TDT'nin üyeleri ve gözlemcilerini ortak dil ve ortak kültür ile birleştiren derin bir tarih bulunmaktadır (İpek, 2019). Bu durum, İstanbul Zirvesi'nde belirlenen gözlemci statüsüne de yansıtılmış olup, gözlemci devletin ulusal düzeydeki resmî dilinin Türk dilleri ailesine ait veya onunla ilişkili bir dil olması şartı aranmıştır (Amirbek & Anuarbekuly& Makhanov, 2017: 180).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın 2019 yılında başlatmış olduğu Yeniden Asya girişimiyle TDT'nin bir uyum içerisinde olduğu görülmekle birlikte, bu strateji bölge içerisinde yakın zamanda Asya Kıtası'nın yükseleceğini öngörerek, gelecek dönemde bu bölgede bulunulması gerektiği değerlendirilmesine dayanmaktadır. Asya'nın ekonomik, kültürel ve siyasi yönden farklılıklarını dikkate alan Türkiye TDT'yi bölgesel işbirliğinin en etkili unsurlarından biri olması için desteklemektedir. Bu doğrultuda Asyalı ortaklarıyla ilişkilerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Tomar, 2021).

Türk Devletleri Teşkilatı'nın üyesi olan devletlerin 160 milyondan fazla nüfusu bulunmaktadır. Ayrıca bu devletler 1,1 trilyon dolar gayri safi yurtiçi hasılaya sahiptir. Ancak bu ülkeler, Orta Asya ülkelerinin bağımsızlıklarını kazandığı dönemlerde bugünkü imkânlarla sahip değillerdi. Türkiye'nin son yıllarda dış politikada çok yönlü dış politika stratejisini benimseyerek Orta Asya ülkeleriyle ilişkilerini güçlendirmeye başlamasıyla birlikte, Türkiye Turan coğrafyasında yer alan ülkelerin güvenlik ve dış

politikasında önemli bir yer edinmiştir (Karaoğlu, 2022:140). Bu bağlamda, TDT üyesi devletler, 2018 yılında Türk askerî harekâtı olan Barış Pınarı Harekâtı’na ortak bir bildiriyle destek vermişlerdir. 2020 yılında ise Türkiye'nin desteklediği Azerbaycan, Ermenistan'ı askerî olarak yenilgiye uğratarak Karabağ'da Ermenilerin işgali altında bulunan toprakları geri almıştır. Bilhassa Azerbaycan ile Ermenistan arasında yaşanan 2. Karabağ Savaşı ile bu süreçler daha da hızlanmış ve Türkiye'nin Karabağ savaşındaki etkisini gören Orta Asya ülkelerinin Türkiye'ye yönelimi daha da artmıştır. Bu bağlamda, Orta Asya ülkeleri Türkiye'nin bu coğrafyada önemli bir güç haline geldiğini görmüşlerdir (Naumkin, 2021).

Türkiye’nin Azerbaycan ile kurmuş olduğu güçlü stratejik ortaklık Orta Asya'nın Türkçe konuşulan bölgelerinde de etkisini göstermektedir. Bu kapsamda, Azerbaycan ile Ermenistan arasında yapılan ateşkes anlaşması, Türkiye'yi Azerbaycan, Nahçıvan ve Orta Asya arasındaki bağlantıyı sağlayan Zengezur Koridoru’nun oluşturulmasına yönelik bir anlaşmayı da kapsamaktadır. Zengezur Koridoru, Türkiye ile Orta Asya’daki Türk devletleri arasındaki kara bağlantısını sağlayarak, bölgedeki zengin doğalgaz ve petrol kaynaklarına erişimin sağlanması açısından önem taşımaktadır (De Waal., 2021).

Kasım 2020'de Ermenistan ve Azerbaycan arasında varılan ateşkes ile her iki ülke üzerinden Rusya'yı Türkiye ve İran'a bağlayabilecek Güney ve Kuzey ile Doğu ve Batı arasında stratejik öneme sahip yeni ulaşım yollarının oluşturulması sağlanmaktadır (Mammadlı, 2022). Ekonomi açısından incelendiğinde de Türkiye, Orta Asya ülkeleri için önemli bir ekonomik ortak haline gelmekte ve Türk girişimcilerin Orta Asya'da bulunmalarına yardımcı olmaktadır. Bu gelişmeleri etkileyen unsurlar ise ortak değerler ve aynı dil grubuna mensup olmaktır (Yaman, 1997:199). Bunun yanı sıra jeopolitik gelişmeler de Türkiye’nin Orta Asya coğrafyasında yer alan Türk Dünyası ile işbirliğini artırmasına katkı sağlamıştır. Çünkü bölgede önemli bir güce sahip olan Rusya’nın ve bölgeye yakın zamanda giriş yapan Çin'in yükselişini dengelemek için ABD bir yandan Rusya'yı Doğu Avrupa'da ve Orta Doğu'da çevrelemek istemekte, diğer yandan ise Çin'i Güney Çin denizinde kuşatma altına almayı planlamaktadır (Graziosi, Carafano, 2021).

Ayrıca ABD; Çin, Rusya ve İran arasındaki bir ittifakı engellemeye çalışmaktadır. ABD'nin bu stratejisi, Türkiye'nin jeopolitik konumunu güçlendirmekte ve dış politikadaki hareket alanını genişletmektedir. Diğer yandan, Türkiye'nin Pakistan ile çok ciddi ilişkiler kurması ve Afganistan ile belli ilişkilerinin bulunması bölgede ilişkilerini çeşitlendirerek jeopolitik ve stratejik açıdan elini güçlendirmesini sağlamaktadır. Böylece Türkiye; Pakistan ve Afganistan ile ilişkilerini geliştirerek bu iki ülke aracılığıyla Orta Asya'daki konumunu daha da güçlendirebilecektir. Bu gelişmeler sonucunda Türkiye'nin jeoekonomik ve jeopolitik stratejiler doğrultusunda Orta Asya coğrafyasında Türk devletleriyle çok yönlü işbirliğini daha da geliştirmesi öngörülmektedir (Graziosi & Carafano, 2021). Bu kapsamda, bölgesel işbirliği için önemli bir başka gelişme, Türkmenistan bağlamında ortaya çıkmıştır. Azerbaycan ve Türkmenistan'ın Hazar Denizindeki petrol yataklarına ilişkin uzun yıllardır süregelen anlaşmazlığa nokta koymaları, savaştan iki ay kadar sonra Ocak 2021'de gerçekleşmiştir. Türkmenistan'ın "Serdar", Azerbaycan'ın "Kepez" olarak adlandırdığı zengin yatakların ortaklaşa işletilmesine ilişkin mutabakat iki devletin Dışişleri Bakanlarınca imzalanmıştır (Anadolu Ajansı, 2022).

Bu sürecin ardından Türkmenistan'ın Türk Dünyası ile entegrasyonunu ilgilendiren bir gelişme daha olmuştur. 23 Şubat 2021'de Türkiye'de Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun ev sahipliğinde, Türkmenistan Dışişleri Bakanı Raşid Meredov ve Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov Türkiye-Azerbaycan-Türkmenistan Üçlü Dışişleri Bakanları 5. Toplantısında bir araya gelmişlerdir. Bu toplantının ardından tarafların imzaladığı ortak bildiriye, kapsayıcı bir barış, istikrar ve ortak refah alanı yaratma vizyonunun altı çizilmiş ve çok taraflı işbirliği olanaklarını geliştirmek için Türkmenistan-Türkiye-Azerbaycan üçlü mekanizmasını kullanmanın önemi vurgulanmıştır (Kırım Haber Ajansı, 2021).

Koronavirüs (Covid-19) Salgını Sonrası Türk Devletleri Teşkilatı

10 Nisan 2020’de Koronavirüs (Covid-19) salgını gündemiyle düzenlenen Olağanüstü zirvede Türk Konseyi liderleri bir araya gelmişlerdir. Bu zirvede liderler pandemiye karşı mücadelede işbirliğinin sağlanması, pandeminin sonuçlarının TDT’ye üye devletler arasındaki dayanışmayı daha da güçlendirmesi ve ortak eylemler gerçekleştirilmesi konusundaki iradelerini beyan etmişlerdir. Bu amaçla liderler, üye ülkelerin sağlık bakanlarının bir video konferans düzenleyerek; ulusal pandemi eylem planları, klinik vakalar ve tedavi yöntemleri hakkında bilgi alışverişinde bulunulması; tıbbi ekipman desteğinin sağlanması konularında işbirliği mekanizmalarının başlatılmasının gerekliliğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, bu zirve ticari, ekonomik ilişkiler ve ulaştırma gibi konularda ortaya çıkan sorunlara yönelik bilgi paylaşımı ve işbirliği olanaklarının ele alındığı pandemi esnasında yapılan ilk zirvedir (Anadolu Ajansı, 2022).

Küresel salgına karşı mücadelede ve pandemi sonrası dönemde ele alınması gereken en acil konulardan biri olarak üye devletler arasında gıda güvenliğinin sağlanması ve temel malların engelsiz bir şekilde geçişinin olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca, pandemi tedbirleri kapsamında alınan seyahat kısıtlamaları nedeniyle üye devletlerin topraklarında kalan ve sınırı geçemeyen vatandaşlara herhangi bir yaptırım uygulanmaksızın vize kolaylığının sağlanmasının önemi vurgulanmıştır. TDT’ye üye devletlerin liderleri uluslararası yapılar ve toplumlarla işbirliği ve dayanışma içinde olmaya hazır olduklarını ifade etmekle birlikte, BM’in ve Dünya Sağlık Örgütü’nün salgınla mücadele kapsamındaki tüm eylemlerine destek olacaklarını vurgulamışlardır. Bu kapsamda, Cumhurbaşkanı, Türk Konseyi Genel Sekreterini, Zirve’de alınan kararların uygulanabilmesi ve koordinasyonu için görevlendirmiş olup, toplantının sonunda ise Devlet Başkanları Zirve Ortak Deklarasyonu’nu kabul etmişlerdir (Türk Devletler Teşkilatı, 2021).

6 Şubat Depremleri Sonrası Türk Devletleri Teşkilatı

6 Şubat depremleri sonrası Azerbaycan, Türkiye'ye destek olmak için hemen harekete geçmiş, Azerbaycan hükümeti ve halkı, Türkiye'ye yardım ulaştırmak için adeta seferber olmuştur. Türkiye'ye ilk ulaşan yabancı ekip Azerbaycanlı arama kurtarma ekipleri olmuştur. Azerbaycanlı arama kurtarma ve tıbbi personelden oluşan 867 kişi deprem bölgelerinde görev yapmış ve bu ekipler enkaz altında kalan 53 kişiyi kurtarmışlardır. Türkiye'ye Azerbaycan'dan 10 binin üzerinde çadır, yaklaşık 2 bin 400 jeneratör, 20 binden fazla ısıtıcı, 32 bin battaniye, yaklaşık 3 bin ton gıda gönderilmiş, yaklaşık 15 milyon dolar da nakdi yardım yapılmıştır. Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi (SOCAR), ambulans, itfaiye, AFAD ve resmi arama kurtarma araçlarına ücretsiz akaryakıt temin etmiştir. Yardımların toplanma ve Türkiye'ye ulaştırılmasında Azerbaycan'daki önemli sivil toplum kuruluşları aktif görev almışlardır. Bu kapsamda Türkiye'ye 15 uçak, 395 tır ve 25 konteynerden oluşan yardımlar demiryoluyla ulaştırılmıştır (AFAD 2023).

Türkiye'ye ilk yardım eli uzatan ülkelerden biri de Kazakistan olmuştur. Kazak hükümeti, Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev'in talimatıyla Türkiye'ye 1 milyon dolar nakdi destek ile temel ihtiyaçlardan oluşan 55 tonluk aynı yardımda bulunmuştur. Türkiye'nin Astana Büyükelçiliği'nce AFAD'a aktarılmak üzere açılan deprem yardım hesabında, Kazakistan'dan yaklaşık 15 milyon dolar bağış toplanmış ve 500 tonluk insani yardım malzemesi gönderilmiştir. Ayrıca, Kahramanmaraş'ta 100'den fazla geleneksel Kazak çadırı depremzedelerin barınması için kurulmuştur (Anadolu Ajansı,2023).

Özbekistan Devleti de arama kurtarma ve sağlık ekipleri ile Türkiye'ye deprem sonrası gelerek arama kurtarma çalışmalarında yer almışlardır. 100 kişilik Özbek arama kurtarma ve 71 personelden oluşan askeri sağlık ekibi de deprem bölgelerinde bulunmuştur. Özbek arama kurtarma personelleri, enkaz altında kalan 18 kişiyi kurtarmışlar ve askeri sağlık ekipleri de Ovakent'te sahra hastanesi kurmuşlardır. Özbek aşçıları, deprem bölgesinde 10 bin kişiye günde 2 öğün yemek dağıtmışlardır (Anadolu Ajansı,2023).

TDT’nin üye ülkelerinden biri olan Kırgızistan ise 6 Şubat depremleri sonrası, Türkiye’ye 55 ton yardım malzemesi gönderirken, açılan iki banka hesabının ilkinde 994 bin 364 dolar, Kırgızistan Maliye Bakanlığı’na açılan ikinci banka hesabında ise 1 milyon 117 bin dolar nakdi yardım toplanmıştır. Ayrıca Türkiye’deki deprem bölgelerine Kırgızistan Acil Durumlar Bakanlığı tarafından 124 çadır kurulmuştur. Türkmenistan’da, sivil toplum kuruluşları ve Türkiye’nin Aşkabat Büyükelçiliği’nce düzenlenen yardım kampanyalarının sonucunda bugüne kadar depremzedelere 8 bin 71 battaniye, 390 yatak, 20 jeneratör, 60 ısıtıcı, 6 seyyar tuvalet, 11,2 ton giyecek, 44,4 ton tıbbi malzeme ve 67 ton gıda gönderilmiştir (Anadolu Ajansı,2023).

Türk Devletleri Teşkilatı 16 Mart 2023 tarihinde Olağanüstü Deprem Zirvesi olarak toplanmıştır. Azerbaycan’ın teklifi üzerine Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın ev sahipliğinde, 'Afet-Acil Durum Yönetimi ve İnsani Yardım' teması ile düzenlenen bu zirveye Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sadır Caparov, Dönem Başkanı Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev ile gözlemci ülkeleri temsilen KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar, Macaristan Başbakanı Viktor Orban ve Türkmenistan Milli Konseyi Halk Maslahatı Başkanı Gurbangulu Berdimuhamedov katılmıştır. 2022 yılında düzenlenen Semerkant Zirvesi’nde gözlemci statüsü elde eden KKTC, ilk defa bir TDT Zirvesi’nde yer almıştır (T.C. İletişim Başkanlığı, 2023).

Zirvede konuşan Cumhurbaşkanı Erdoğan: “Türkiye’de 6 Şubat’ta yaşanan deprem felaketinin ardından bugün ‘afet acil durum yönetimi ve insani yardım temalı’ olağanüstü zirvemiz vesilesiyle bir araya geldik. Zirvenin düzenlenmesi için çağrıda bulunan can Azerbaycan’ın Cumhurbaşkanı Sayın İlham Aliyev’e şahsım, milletim adına şükranlarımı sunuyorum. Bu toplantının başarılı şekilde icra edilmesi için gayretlerini esirgemeyen Dönem Başkanı Özbekistan Cumhurbaşkanı Sayın Şevket Mirziyoyev ve katılımlarınız dolayısıyla siz dost ve kardeşlerime teşekkür ediyorum. Ayrıca teşkilatımızın gözlemci üyesi KKTC’nin Cumhurbaşkanı Sayın Ersin Tatar’ın da aramızda bulunmasından duyduğum memnuniyeti hassaten ifade etmek istiyorum. Bugünkü zirvemiz ile Türk dünyasının tek

yuerek ve tek vücut olduğunu en üst düzeyde bir kez daha göstermiş olacağız. Dost ve kardeş ülkelerin de desteği ile inşallah deprem bölgemizi çok kısa sürede yeniden ayağa kaldıracacağız" konuşmasını yapmıştır (Hürriyet, 2023).

Zirvede Cumhurbaşkanı Erdoğan, 6 Şubat'ta yaşanan depremlerin ardından uluslararası yardım çağrısında bulduklarını ve Türk dünyasının yardıma ilk koşanlar arasında olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca yardımların önemine dikkat çekerek, *"Acılar paylaşıldıkça azalır anlayışı ile en zor anımızda bizi yalnız bırakmadınız. Arama-kurtarma ekipleriniz birçok vatandaşımızı yeniden hayata bağladı. Kurduğunuz sahra hastaneleri ile yaralılarımızın tedavisine yardım ettiniz. Gönderdiğiniz ata yadigarımız çadırlar vatandaşlarımıza yuva oldu. Aziz milletimiz bu desteğinizi hiçbir zaman unutmayacaktır"* dedi (T.C. İletişim Başkanlığı,2023).

Bu zirvede teşkilatın sivil koruma mekanizmasının kurulması ile afet süreçlerini daha etkin planlama ve uygulama kabiliyetine kavuşturulmasına ve bildiri taslağında Türkistan'da düzenlenecek müteakip zirveye kadar mekanizmanın tesisine ilişkin anlaşmanın imzalanması yönünde gereken adımların atılacağı konusunda üye ülkeler arasında mutabakat sağlanmıştır. 2021 yılındaki İstanbul zirvesinde mutabık kalınan 'akıllı şehirler ve yeşil teknolojiler' kapsamında dayanıklı ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda çalışmaların sürdürülmesi konusu da teyit edilmiştir.

Bu zirvede, 11 Kasım 2022 tarihinde yapılan Semerkant Zirvesi'nin gündemini oluşturan ticareti ve ekonomik bütünleşmeyi artıracak olan önemli adımlar tekrar vurgulanmıştır. Kuruluş anlaşması olan Türk Yatırım Fonu'nun oluşturulmasının bu adımların başında geldiği belirtilmiştir. Fon sayesinde KOBİ'lere, kalkınma projelerine, ulaştırma ve lojistik zincirlerine, altyapı projelerine, tarım ve turizm alanlarındaki yatırımlara ve yenilenebilir enerji çalışmalarına destek sağlanacağı; tüm bu alanlarda firmaların finansmana erişimi kolaylaştıracak bölge içi ticaretin teşvik edileceği; enerjinin sürdürülebilir bir şekilde tedarikinin sağlanacağı ve enerji fiyatlarının makul seviyelere çekileceği vurgulanmış ve bu konuların TDT üyesi ülkelerin ekonomileri için büyük önem taşıdığı belirtilmiştir. Hazar havzasında Türk dünyası ülkeleri ile petrol, doğal gaz ve elektrik alanlarında kapsamlı projelerin başarıyla hayata geçirildiği ve Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı'nın

16 senedir Azerbaycan, Türkmenistan ve Kazakistan petrolünü dünya piyasalarına kesintisiz şekilde taşıyor olmasının önemi vurgulanmıştır. Bel kemiğini TANAP'ın oluşturduğu güney gaz koridoru sayesinde Türk devletleri Avrupa'nın enerji güvenliğinde anahtar konumuna gelmiştir. Türk Devletleri Teşkilatı olarak bölgesel ulaştırma ve tedarik zincirlerinin geliştirilmesinin yanında enerji güvenliğinin sağlanmasının da üstlenileceği belirtilmiştir (Hürriyet, 2023).

Doğu-Batı arasındaki ticarete ortak çabalar ile hayata geçirilen orta koridorun artık güvenilir bir alternatif olduğu TDT tarafından vurgulanmıştır. Bu görüşler ve temenniler doğrultusunda TDT'nin gelecek dönemlerde “orta koridor” olarak belirtilen bölgenin en önemli yapısı olacağı görüşleri de belirtilmiştir. TDT'nin üye devletleri arasında entegrasyon ve koordinasyon sağlama konusunda deprem sonrası yapılan zirve önemli bir eşik olmuştur.

Zirvenin kapanış konuşmasında Cumhurbaşkanı Erdoğan, zirveyi, *“Türk dünyası kuruluşları arasındaki eşgüdüm ve iş birliğinin de her geçen gün geliştiğini görmekten memnuniyet duyuyoruz. Yapacağımız çalışmalarda Türk dünyası 2040 vizyon belgesi yol haritamız, 2022-2026 strateji belgesi ise rehberimiz olacaktır. "Deprem felaketinin açtığı yaraları sarmakta olduğumuz zorlu süreci dayanışma içinde atlatacağımıza inanıyorum. Türk dünyası olarak birliğimiz gücümüzdür"* demiştir (T.C. İletişim Başkanlığı, 2023).

Sonuç

1992'de Türkiye'de tüm Türk devletlerinin bir zirve için bir araya gelmesi ile başlayan süreç; Türk devletlerinden oluşan bir Türk Birliği'ni oluşturma düşüncesini ortaya çıkarmıştır. 2009 yılında Türk Konseyi olarak da adlandırılan Türkçe Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin kurulması bir dönüm noktası olmuştur. 2021 yılında 2040 Vizyon Belgesi'nin kabul edilmesi ise bir diğer önemli gelişmedir. Türk Dünyası'nın bir araya gelmesine yönelik atılan bu adımların sahaya yansımaları Azerbaycan'ın Karabağ zaferi ile gerçekleşmiştir. Bu süreçte Türkiye'nin verdiği destek ve bu desteğin diğer Türk Devletleri'ndeki etkisi, Türk birliğine giden yolda bir mihenk taşı olmuştur.

TDT'nin birlik ve dayanışmasını güçlendiren bu gelişmelerin ardından, bu işbirliğini ortaya koyan bir hadise de 6 Şubat 2023'te Türkiye'de yaşanan depremdir. Türkiye; Kahramanmaraş Pazarcık ve Elbistan merkezli 6 Şubat depremleri ile deprem gerçeği ile tekrar yüzleşmiştir. Doğal afetler noktasında en yıkıcı olanların başında depremler bulunmakla birlikte, Türkiye'nin aktif fay hatları üzerinde olması depreme her an hazırlıklı olmayı gerektirmektedir. Türkiye, yaşamış olduğu 6 Şubat depremleri sonrasında uluslararası toplumdaki çok önemli destekler almıştır. Birçok ülke ve uluslararası örgüt Türkiye'ye önemli desteklerde bulunmuştur. Türkiye'ye yardım elini uzatan ülkeler ve uluslararası kuruluşlar arasında yer alan TDT'nin üye ülkelerinin desteği ayrı bir öneme sahiptir.

Türkiye'nin kurucu üyesi olduğu TDT'nin deprem sonrası yardım faaliyetleri içerisinde yer alması teşkilat içindeki işbirliğini kuvvetlendirici bir etki sağlamıştır. TDT'nin deprem sonrası Türkiye'de yapmış olduğu 6 Şubat Depremleri konulu zirve, Türkiye'ye verilen desteğin önemini gösterilmesi açısından kayda değerdir. Bu zirve kapsamında üye ülkeler arasında entegrasyonu sağlayacak işbirliği olanakları ortaya çıkmış olup, işbirliğini geliştirici kurumsal yapıların kurulması konusunda ortak kararlar alınmıştır. Alınan bu kararların uygulanması hususunda TDT ülkeleri samimi bir tutum sergilemişlerdir. Bu aşamalardan sonra TDT gelecek dönemde bölgesel ve küresel politikada; alanında güçlü yapılara sahip bir uluslararası örgüt olma yolunda sağlam adımlarla ilerlemektedir.

KAYNAKÇA

- Akçapa, M. (2023). "Türk Devletleri Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi: Teşkilatın Dünü, Bugünü ve Yarını". *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, 11(34), 473-491.
- Amirbek, A. & Anuarbekuly, A. & Makhanov, K. (2017). Türk dili konuşan ülkeler entegrasyonu: tarihsel geçmişi ve kurumsallaşması. *ANKASAM Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 1(3). 164-204.
- İpek, C.D. (2019). *Frankofoni ile Türk Konseyi'nin Mukayesesi*, Nobel Yayınları, Ankara.

- Karaoğlu, O. (2022). “Orta Asya’da ABD-Çin-Rusya Rekabeti ve Türk Dünyasına Yansımaları”. *USAD*, 17: 135-158.
- Mammadlı, I. (2022). *Türk Cumhuriyetlerinin İşbirliği ve Sosyo-Ekonomik Potansiyeli Bağlamında Türk Devletleri Teşkilatı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Roy, O. (2018). *Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Sapıyev, Y. (2022). “Turkey and Turcic-Speaking States”. *Anadolu Strateji Dergisi*, 3(2):1-32.

Web Adresleri

- Da Wall, T. (2021) “In the South Caucasus, can new trade routes help overcome a geography of conflict” *Carnegie Europe*. 8 Kasım 2021. <https://carnegieeurope.eu/2021/11/08/in-south-caucasus-can-new-trade-routes-help-overcome-history-of-conflict-pub-85729> (Erişim tarihi: 18.07.2022).
- Graziosi, S. & Carafano, J. (2021) “Turkey’s risky Afghanistan strategy, *The Heritage Foundation*. 29 Eylül 2021. <https://www.heritage.org/middle-east/commentary/turkeys-risky-afghanistan-strategy> (Erişim tarihi: 15.04.2023).
- Kırım Haber Ajansı (2021) “Türk Konseyi, Türkmenistan’ın İstanbul'daki zirveye "gözlemci olarak katılımını" oy birliğiyle kabul etti” *Kırım Haber Ajansı*, 10 Kasım 2021, <https://www.qha.com.tr/haber-arsivi/turk-konseyi-turkmenistan-in-istanbul-daki-zirveye-gozlemci-olarak-katilimini-oy-birligiyle-kabul-etti-346523> (Erişim Tarihi: 16.04.2023).
- Naumkin, V. (2021) “Türkiye, Türk dili konuşan halkları birleştirebilir mi?”. *Şarkul Avsat*. 19 Mayıs 2021. <https://turkish.aawsat.com/home/article/2980936/vitaly-naumkin/t%C3%BCrkiye-t%C3%BCrk-dili-konu%C5%9Fan-halklar%C4%B1-birle%C5%9Ftirebilir-mi> (Erişim tarihi: 02.03.2023).

- Tomar, C. (2021). “Türk Dili Konuşan Ülkelerden Türk Devletlerine”. *Anadolu Ajansı*. 15 Kasım 2021. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turk-dili-konusan-ulkelerden-turk-devletlerine/2421214>, (Erişim tarihi: 15.04.2023).
- Türk Devletleri Teşkilatı Zirvesi. Cumhurbaşkanı Erdoğan: Afetlerle mücadelede iş birliğini artırmalıyız. *Hürriyet Gazetesi*, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/turk-devletleri-teskilati-zirvesi-gundem-turkiyedeki-deprem-felaketi-42235144> (Erişim tarihi: 05.04.2023).
- Türk Devletleri Teşkilatı Olağanüstü Zirvesi Ankara Bildirisi yayımlandı. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/turk-devletleri-teskilati-olaganustu-zirvesi-ankara-bildirisi-yayimlandi> (Erişim Tarihi 20.04.2023)
- Türk Devletler Teşkilatı (2021), “Türk Devletler teşkilatı organizasyon tarihçesi”. <https://www.turkkon.org/tr/organizasyon-tarihcesi>. (Erişim tarihi: 04.04.2023).
- Türk Devletler Teşkilatı (2009), Türk dili konuşan ülkeler işbirliği konseyi'nin kurulmasına dair Nahçıvan anlaşması. <https://www.turkkon.org/tr/temel-belgeler>, (Erişim Tarihi: 04.04.2023).
- Türk Cumhuriyetleri, yardımlarıyla depremde Türkiye'nin yanında oldu, *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/turk-cumhuriyetleri-yardimlariyla-depremde-turkiyenin-yaninda-oldu/2839033> (Erişim tarihi: 05.04.2023).
- Türkiye Dışişleri Bakanlığı. Orta Asya ülkeleri ile ilişkiler, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-orta-asya-ulkeleri-iliskileri.tr.mfa>.